

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ(BOA)

Osmanlı Devleti kurulduğundan beri önemli bilgileri saklama fikri vardı. Milyonlarca belge; kese,sandık, çuval ya da torbalarda belli usullere göre saklanmıştı. Ancak modern anlamda arşiv ilk defa 1846'da Sadrazam Mustafa Reşid Paşa'nın emriyle HAZİNE-İ EVRAK'ın kurulmasıyla başladı. Bu kurum önce Hazine-i Evrak nezaretine,sonra Hazine-i Evrak Müdürlüğüne bağlanmış ve İmparatorluğun sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir. Cumhuriyetin kurulması ile *hazine-i evrak* başbakanlık teşkilatı içine alınıp 1937'de adı "*arşiv*"e çevrilerek başbakanlık arşivi olmuştur.

350 milyonu aşkın belge ile dünyanın en büyük arşivlerinden biri olan Başbakanlık Osmanlı Arşivinde, **Balkan savaşı**na kadar olan belgelerin tasnifi yapılmış ve araştırmaya açılmıştır.

Arşivin önemli bölümleri; Hatt-ı Humayun, İrade, Muallim Cevdet ve Kamil Kepeci bölümleridir. İstanbul Sultanahmet'tedir.

ARŞİVDE BULUNAN BELGELER VE DEFTERLER:

1. Divan sicilleri: Mühimme defteri.,Tevziat, Esnaf,Ahkam defteri,Vilayet defterleri (Adana, D.bakır,Erzincan, Cezayir, Halep, İstanbul, Şam, Bosna, Maraş).....İzn-i sefine defterleri, mukavele defterleri, gayr-ı müslim defterleri
2. Bab-ı asafi,Sadaret, nişancı, çeşitli divan kalemleri (divan defterleri)
3. Divan belgeleri (merkez evrakı)
4. Bab-ı ali defteri (buyruldu, ayniyat, nezaretler, giden-gelen, vilayetler)
5. Bab-ı defteri (muhasabe defterleri, mukataalar)
6. Tahrir kalemi defterleri (tapu tahriri)
7. Ali emiri tasnifi
8. Maliyeden müdevver defterler
9. Dahiliye nezareti defterleri
10. Diğer nezaretler
11. Yıldız tasnifi

TOPKAPI SARAYI ARŞİVİ

67 Sandık evrak/belge bulunmaktadır. Hazine-i Hassa ve Enderun kısımları çok kıymetlidir. Belgelerin en önemlileri Bab-ı âli belgeleridir. 1935'de yeni kütüphaneye taşınan arşivin tasnifine 1937'de Macar Arşiv uzmanı Fekete ile başlanmıştır.

Tasnif edilen defter (10.726) ve edilmekte olan belge (12.274) toplam sayı 200.000'i bulunmaktadır.

Arşivdeki en eski belge 1348 (Orhan Gazi zamanında) en yeni belge 1922 tarihli saltanatın ilgasına ilişkin belgedir. Her padişahın dönemine ait belgeler bir aradadır.

GENEL KURMAY BAŞKANLIĞI ARŞİVİ(ATASE)

(Askeri Tarih ve Stratejik Etütler) 29 Mart 1916'da İstanbul'da Kurulmuştur.
6.567.059 adet belge vardır ve tamamı tasnif edilmiştir.

Belgelerin Dağılımı:

- 1) Özel Atatürk Bölümü
- 2) İstiklal Harbi Bölümü
- 3) Kırım “ “ (1853-56)
- 4) Osm-Rus. “ (1877-78)
- 5) Osm-İtalya “ (1913)
- 6) Osm- Yunan “ (1897)
- 7) Kore Harbi
- 8) I. Dünya Savaşı (1914-1918)

İlk Belge 20.11.1854 Kırım Harb'ine aittir. Son Belge 04.09.1974 Kıbrıs Barış Harekatına aittir.

DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI ARŞİVİ

1920'den günümüze kadar olan belgeleri kapsamaktadır. Dışişleri arşivinde 20-25 bin klasör ve kutu belge bulunmaktadır. (Bu klasörler 2/3 milyon belge, 1000'den fazla orijinal mektup) tamamına yakını tasnif edilmiştir. Paris, Roma, Viyana büyükelçiliklerinde dış arşivler mevcuttur.

MİLLİ SAV. BAK. ARŞİVİ

Bu bakanlığın arşivi büyük ölçüde Gen. Kur. Baş. daki Harp Tarihli arşivlerinden başka Kara, deniz, hava ve Jandarma Gn. Komutanlığı arşivleri mevcuttur. En önemli kısmı deniz arşividir. En eski belge 1912 yılına aittir. 1971'de Beşiktaş'a nakledilmiştir.

DİĞER ARŞİVLER

- Cumhurbaşkanlığı Arşivi – Cumhuriyet dönemine ait belgeler vardır.
- AÜ. Türk İnkılap Tarh. Ens. Arşivi- Milli Mücadele Dönemi belgeleri.
- Tapu Kadastro Arşivi –Ank.'da Genel Müdürlükte bulunmaktadır.
- Vakıflar Gn. Md. Arşivi- Ank.'da Genel Müdürlükte bulunmaktadır
- Maliye Bakanlığı Arşivi – Ank' da bulunmaktadır.
- Belediye arşivleri – özellikle İst. belediyesi
- Kütüphane arşivleri – Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Emiri Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Millî Kütüphane,
- Banka ve sigorta arşivleri
- Müzelerin Arşivleri,
- Özel arşivler

TARİHTE BAŞLICA KAYNAK GRUPLARI

1-TAHRİR DEFTERLERİ:

Modern nüfus sayımlarının henüz yapılmadığı dönemlerde yerleşim ve nüfus üzerinde çalışacaklar için en güvenilir kaynaklardır. Tahrir ; lügatte yazmak, kaydetmek, ıstılahi anlamda ise nüfus ile vergi kaynaklarını tespit etmek ve tevzi'ini belirlemek için yapılırdı. Tahrir bir ülkenin iktisadi güçlerini, mali kaynaklarını, nüfusunu, etnik unsurlarını, din, dil ve mezhep farklılıklarını, bölgelere ait kanunları, gümrük vergilerini, yer altı ve yer üstü kaynaklarını, tarım ve hayvancılık gelirlerini tespit etmeye yarar.

Osmanlı Devleti'nde tahrir olayına ilk defa II. Murat zamanında rastlanır. Ancak Peçevi Tarihi'nde ve Tevarih-i Ali Osman'da ilk tahririn Orhan Gazi zamanında yapıldığına dair bilgi vardır. Fakat bu defterler elimizde mevcut değildir. Tahrir geleneği, Mısır'da, Roma'da, Bizans'ta, Hindistan'da ve Çin'de de görülmektedir. Emeviler ve Abbasiler; Suriye ve Güneydoğu Anadolu'ya hâkim oldukları zaman tahrir yaptırmışlardır. Tahrir defterlerine haraç defterleri adı da verilmiş ve Divan-ı Haraç denilen yerlerde muhafaza edilmiştir. Memlûklere ve Selçuklulara ait tahrir defterleri günümüze ulaşmamıştır.

Osmanlı yönetimi fethettiği bölgedeki idari yapıya hemen dokunmaz, önce bölgenin tahririni yaparak, ona en uygun idari modeli seçmeye çalışır.

Tahrir işlerinden sorumlu en üst derecedeki yetkili “tevkii” denilen Nişancı’dır. Tahrir merkezden bölgeye gönderilen İl yazıcıları (Tahrir emini, Mübaşir, Muharrir) tarafından yerinde yapılırdı. Tahrir defterlerine bölgenin her özelliği kaydedilirdi: Ev sayıları, bahçeler, bağlar, göç yolları, göç şekilleri, köy ve mezralarda yaşayan halkın vergiye tabi olanları, aile veya topluluk isimleri, tasarruf edeceklerin arazi miktarları ile vergiden muaf olanlar ayrı ayrı kaydolunurdu.

Tahrir bir çeşit tapu-kadastro defteriydi. Kayıtlar başlıca 3 ayrı defterde toplanırdı

- 1-Defteri Mufassal
- 2-Defter-i İcmal
- 3-Defter-i Evkaf

Yapılan tahririn ardından 15 – 30 yıl geçtikten sonra yeniden tahrir yapılmaktaydı.

2-ŞER’İYYE SİCİLLERİ:

XIV. Yarısından başlayarak XX. Asrın ilk çeyreğine kadarki uzun bir zaman dilimi içerisinde en azından 472 yıllık Türk Tarihini, Türk İktisadını, Türk Sosyal, Siyasi ve Hukuki hayatını yakından ilgilendirmekte, ve kısaca Türk Kültür Tarihini temel kaynaklarının başında gelmektedir.

Tarih yazıcılığında eski Hıristiyanların Kilise kayıtları ve Çinlilerin Sülale tarihleri (Şu’lar) ne derece önemli ise, bizim eski mahkeme kararlarını ihtiva eden Şer’iyye Sicilleri de o derece mühimdir. Çünkü Osmanlı Devleti’nde herhangi bir beylerbeyliğine, eyalete, sancak ve kazaya devletin yetkili organları tarafından gönderilen emirlerin sadece bazı askeri kararlar dışında tamamı Şer’i mahkemeleri temsil eden Kadılarca yazılırdı.

Kadıların devlet merkezi ile yaptığı yazışmaları, halkın şikâyet ve dileklerini en önemlisi ait olduğu yerin sosyal ve iktisadi hayatını yansıtan bu sicilleri incelemeyen Osmanlı Devleti’nin siyasi idari ve sosyal tarihini bilemeyiz. Şehir tarihleri ve muhtelif bölgelerdeki mahalli hayata dair ilmi araştırmaların birinci derecede kaynağı Şer’iyye Sicilleridir. Dr. C. Truhelca tarafından yayınlanan Yaiça Kadısına ait Sicil defteri, Şer’iyye sicillerinin bir tarih hazinesi olarak ifade ettiği değeri ortaya koyar. Bu yayın Avrupalı tarihçiler arasında büyük ilgi uyandırmıştır. Mesela Gaziantep 1 ve 2 numaralı Şer’iyye sicillerini tetkik eden kimse Kanuni Devrinde Antep’te mevcut mahalle, köy ve kaza isimlerini teferruatına kadar öğrenecektir.

Hukuk tarihi açısından Şer’iyye sicillerinde şahsın hukuku ile ilgili kararlar, aile hukuku, miras, eşya borçlar ve ticaret hukukuna ait kararlar Zimmi’lerin hukukuna ait kararlar, ceza ve usul, icra ve iflas ve mali hukuka dair kararlar, idare hukukuna ait fermanla buyrulduklar, tezkereler, örfî hukukun bir meyvesi olan Narh müesseseleri yer alır.

İktisat Tarihi açısından XV ve XX. yüzyıl arasında yaşayan Türk halkının hayat ve geçim tarzı ithalat ve ihracat konusu olan malları, tarım ürünleri, sanayi mamüleri, sanat ve meslek çeşitleri, halktan toplanan vergiler, devletin memurlarına ödediği tahsisatlar, tazminatlar, para arzı ve çeşitleri, kısaca hem makro ve hem de mikro iktisada dair bütün mevzular Şer’iyye sicilleri kayıtlarından öğrenilebilir.

Sosyal yapı ve idari teşkilat açısından kaza, sancak ve eyalet taksimatı, beylerbeylik, sancakbeyliği, kethüdalık, voyvodalık gibi idari ; kadılık, naiblik, muhızrlık, mübaşirlik, bostancıbaşılık, çavuşluk ve subaşılık gibi adli müesseselerin hem idari yapısını hem de ifa ettikleri fonksiyonlarını Şer’iyye sicillerinden çıkarabiliriz. Mesela Osmanlı belediye teşkilatını kaleme alan Osman Nuri Ergin’in Mecelle-i Umur-ı Belediyesindeki bilgilerin birinci kaynağı yine Şer’iyye sicilleridir.

Askeri açıdan savaştan önce sefer hazırlıklarına dair beylerbeyi ve sancakbeylerine gönderilen emirler ve ordunun ihtiyacı olan gıda maddeleri, gemi, at, kürekçi, araba, cephane vb. ihtiyaçların karşılanmasına dair emirler, yani 470 yıllık harb tarihi bütün tafsilatıyla Şer’iyye sicillerinde bulunan kadılara hitaben yazılan emirlerde buluruz.

KARATAY, Fehmi Edhem; *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Basmalar Kataloğu*, 2 c, İst 1956 1729/1928 yılları arasında, matbaanın açılmasından harf devrimine kadar basılan eserleri kapsamaktadır. 1 c A/R, 2 c R/Z yazar adlarına göre alfabetik.

DUMAN, Hasan; *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Kataloğu 1828/1928*, İst, 1986 yayın adlarına göre (Gazete/dergi) alfabetik

KARATAY F. Edhem; *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazımlar Kataloğu*, 2 c İst 1961

KUT, Turgut; *Türkçe Yazmalar Eserler Kataloğları Repertuarı*, Türk Dili Araştırma Yıllığı, 1972 (Yabancı ülkelerdeki)

MİLLİ KÜTÜPHANE BAŞK.; *Milli kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*, Ank. 1968

BİNARK, İsmet “*Türkiye Kütüphaneleri Yayınları Hakkında Yerli Yabancı Kaynakların Bibliyografyası* “ Kütüphaneler Dergisi, c.3, Ank. 1974

KORAY, Enver; *Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası*, 1729’dan itibaren Türkiye’de yayınlanan tarihle ilgili eserlerin kataloğu niteliğini taşıyan 4 ciltlik bir eserdir. I.cilt: 1729-1955 (İst. 1959), 2.cilt:1955-1968, (İst. 1971). 3.cilt:1968-1977 (İst. 1985). 4.cilt: 1978-1984 (İst. 1987). Dergiler, Hatıralar, Konferanslar, Ans-Lügatlar ve genel eserler şeklinde eser türlerine göre alfabetik

ŞENALP, Leman; *İstanbul Üniversitesi Yayınları Bibliyografyası*, İst. 1980

MİLLİ KTUP. BŞK; *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*, 1952’den beri konular, aylık, 20 cilt

Devlet Yayınları Bibliyografyası; Milli Kütüphane tarafından Tebliğler Dergisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Yargıtay, R. Gazete, Kronolojik olarak verilmektedir.

ÇETİN Atilla; “Fransız Milli Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar Koleksiyonu “*Türk Dünyası Ar. Der.* Yıl: 1 Sayı: 2 Şubat 1987 İst.

ERZİ, Adnan; *Bellekten Dizini*, Ank. 1971-72 c.xxv s.1-100 / s.100 c.26.35

MERÇİL, Erdoğan, *Bellekten Dizini III* 141-200. sayı Ank. 1999

GÖKMAN, Muzaffer, *Atatürk ve Devrimleri Tarihi Bibliyografyası ve Eki*, Meb yay., İstanbul 1968-1974

ANSİKLOPEDİ VE LUGATLAR

- Ali Süavi; *Kamus el Ulum ve'l- Maarif*, Paris 1287.
- Emrullah Efendi ; *Muhit El Maarif* İst. 1318 .
- Pieere Lacausse; 1866-76
- Şemseddin Sami; *Kamus el- Âlam* 6 cilt, İst .1306- 1316
- Şemseddin Sami; *Kamus Türki* İst. 1317
- Mehmet Selahi; *Kamus- ı Osmanî* , İst. 1313

- Mualim Naci; *Lügat-ı Naci*, İst. Tarihsiz
- DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ank. 1986
- A.Vefik Paşa; *Lehçe-i Osmanî*, İst. 1306
- ÖZÖN M. Nihat; *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İst. 1979
- PAKALIN, M.Zeki ; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 cilt, MEB. İst 1983
- *Yirminci Yüzyılda Çağdaş Liderler Ansiklopedisi*, İletişim, 6 cilt
- *İslam Ansiklopedisi*, MEB Tarafından 1940-1986 yılları arasında 15 cilt olarak çıkarıldı. Fransızca İslam ansiklopedisinden te'lif, tadil, ikmal ve tercüme suretiyle neşredildi.
- *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 6 cilt, İst 1985 (alfabetik)
- *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* iletişim yayınları 10cilt alfabetik, İst. 1983
- *Devrimler ve Karşı Devrimler Tarihi Ansiklopedisi*, 1976 4 cilt, İtalyanca'dan çeviri
- *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Görsel Yay. 6 cilt İst 1982 . Kronolojik.
- I .c: Hitit öncesi Hitit Urartu, 2.c: Pers-Yunan- Roma, 3 cilt: Bizans- Selçuklu 4.cilt: Osmanlı, 5. c : Mimari –Sanat 6.cilt: Cumhuriyet dönemi-VİLAYETLER .
- *Yurt Ansiklopedisi*, İst. 1981, 10cilt, I. cilt Türkiye geneli. Diğer ciltler il il alfabetik.
- *İnönü (Türk) Ansiklopedisi*. 1943'de Maarif Vekaleti tarafından yayınlanmaya başlandı. 33 cilt. İlk 5 cildi *İnönü*, 6.cilt (1953)den itibaren *Türk Ansiklopedisi* adıyla yayımlandı.1984'te tamamlandı.
- *Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi*. Gelişim yay. ist. 1985, 8 cilt.
- *Osmanlı Ansiklopedisi*:Yeni Türkiye yayınları, 12 cilt, Ankara, 2000. Konu tasnifli

SÜRELİ YAYINLAR

I.TARİHİ KAYNAKLAR:

Gazete: 16 yy. ortalarında Venedik'te yayımlanan haber ve dedikodu bülteni 17.yy (1665) İngiltere'de gerçek anlamda ilk gazete ise Oxford Gazetesidir.

Osmanlı İmparatorluğunda ilk gazete 25 Cemaziye'l Evvel 1247'de (1831) çıkan Takvim-i Vekayi'dir. Bunu 1 Cemaziye'l Evvel dir 1256(1840'da) İng. Churchill tarafından çıkarılan Ceride-i Havadis (sonradan Ruzname-i Ceride-i Havadis izledi.

1848'de ist. Journal da Costantinopole(Fransızca)

1849'da Gazete Medicale (Fr.) ist.

1855'de Dt.'da Miratü'l- Ahval (ar)

6 Rebiyyü'l-ahir 1277(1861)de Tercüman-i ahval

30 Zilhicce 1278(1862) de Tasvir-i Efkâr

1867'de İst Tuhfetül-tıb , 1868 (Londra) Hürriyet (yeni Eser)

1864'de Matbuat Nizamnamesi yayımlandı.

1914'de Osm. Dev' de çıkan gazete + Dergi 73 iken 1915'de bu sayı 6'ya düştü

İbret 1870-73 haftalık ve günlük çıktı. Namık Kemal'in 1. sürgün arası gazetesi. Muhalefet gaz. N.Kemal ve Nuri Paşa çıkarmıştır.

1866 Basın Nizamnamesi

SALNAMELER(YILLIKLAR):

Geçmiş yıllardaki önemli olayları özetleyen ve bulunduğu yılın özelliklerini ayrıntılarıyla ortaya koyan yayınlardır. Aynı anlamda New-Sal (Resmî kurumları Rütbe nisam, tayin işlerini kapsar) Almanak (ev idaresi Fıkra yemek vs.) ve takvimler ile karıştırmamak gerekir.

İlk Salname Said. Reşit Paşa , A. Vefik Paşa ve A. Cevdet Paşa tarafından 1847'de çıkarıldı. 1888'den itibaren devlet eliyle çıkarılmaya başlandı. İlk 35'i taş baskıdır.

Örn: Harbiye Nezareti Salnamesi, Rasadhane-i Amire Salnamesi, Salname-i Nezaret-i Umur-ı Hariciye , Rüşumat Salnamesi (1334), İlmiye Salnamesi , Maarif Nezareti salnamesi (1316).

Vilayet Salnameleri 1282 (1865-66) Trabzon, Adana 1288, 1287 Bursa Diyarbakır.

Türkiye Yıllığı ilk defa Fransa'da 1793'de çıkarılan "Cumhuriyet Yıllığı" örnek alınarak çıkarıldı. Hürriyet, Meşveret, Mizan, Terakki, İctihad, İkdam, Sabah, Tercüman, Saadet, Tasvir-i Efkâr ve Zaman

II. ARAŞTIRMALAR [Tetkik Eserler]

BELLETEREN : Türk Tarih Kurumu Süreli Yayını. Dört ayda bir yayınlanır. Yılda 3 sayı= 1 cilt olur. İlk sayı: I. Kanun-u evvel (Aralık) 1937'de yayınlanmıştır. Düzenli şekilde devam etmektedir.

BELGELERLE TÜRK TARİHİ: aylık dergi. Sahibi: Hidayet Mentesh. Yayın Md. E. Zekai Ökte. İlk sayı: Ekim 1967 İst. 6 aylık (6 sayı) = 1 cilt

Ciltlerin sonunda sayı konu ve yazar adlarına göre fihristi vardır. Yayın kurulunda Münir Aktepe , Şahabettin Tekindağ, Cengiz Orhonlu , Halil Salihoğlu , Cevdet Türkay bulunmaktadır. İlk 30 sayı çok kıymetli belge ve yazılardan oluşurken sonradan bu özelliğini kaybetmiştir.

TARİH-İ OSMANİ ENCÜMENİ MECMUASI (TOEM):İlk bilimsel tarih dergisi. 1 Nisan 1326 (1910)tarihinde İstanbul'da yayınlanmaya başlandı. 2 ayda bir düzenli çıkmıştır. Abdurrahman Şeref (son vaka-i nüvis) , A. Refik Altınay , Halil Edhem Eldem, Ali Emiri Efendi gibi yazarların araştırmaları yayınlanmıştır. 1 Ağ. 1339'da 50 sayıdan sonra Türk Tarihi Encümeni Mecmuası adını almıştır. Kemal İnal, Necip Asım Yusuf Akçura , M.Zeki Pakalın 1928'e harf devrimine kadar sürmüştür.

MİLİ TETTEBBULAR MECMUASI: Köprülüzade M. Fuad , W. Barthold ve Ziya Gökalp'in İçinde bulunduğu seçkin bir bilim heyeti tarafından çıkarıldı. 2 ayda bir düzenli Medeniyet, Hukuk, sanat, sosyal yaşantı, Teşkilat Konularına ağırlık verildi. 5 sayı (2 cilt) çıkarabildi.

DTCF DERGİSİ: 1942 Eylül ayından itibaren iki ayda bir 1970'e kadar kısmen düzenli olarak xxx. cilt 1982 Haziranından itibaren düzensiz yayınlanmıştır.

DTCF TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ: 1961'den itibaren 6 ayda bir (2 sayı = 1cilt) şeklinde planlanmış düzenli olarak çıkarılamamıştır. Halen yayımlanmaktadır.

İST. ÜN. ED. FAK. TARİH DERGİSİ : 1948'den itibaren yıllık olarak planlanmış, düzenli olarak çıkarılamamıştır. Devam etmektedir.

TÜRK TARİH ARKEOLOJYA VE ETNOĞRAFYA DERGİSİ: 1928 'den itibaren 4 yılda bir çıkarıldı 1936'da 3, 1940'da 4. cilt yayımlandı 1956-1967 Türk arkeoloji 1957-67'de Türk Etnografya dergisi(yılda bir iki yılda bir) düzensiz eski eserler ve Müzeler Genel Müd. Bağlı çıktı.

VAKIFLAR DERGİSİ: 1938'den itibaren yıllık olarak çıkarılmaktadır. Devam etmektedir.

HARB TARİHİ VESİKALARI DERGİSİ: Gn. Kur. Harp Tarihi Dairesi tarafından 3 ayda 1 (yılda 4 sayı) olarak çıkarılmaktadır. (4 sayı = 1 cilt) ilk sayısı eylül 1952'de kurtuluş savaşı ile ilgili çok kıymetli belgelerin faksimile ve transkripsiyonu yayınlanmaktadır.

TARİH ve TOPLUM DERGİSİ: İletişim yay. Ocak 84'den beri aylık. Bilim, basın, Ede. Sanat Tarihi, Avrupa tarihi, Dinler Tarihi, Siyasi , Eko. sosyal tarih.

ATAM (ATATÜRK Araş. Mer.)

ERDEM (ATATÜRK Kül. Mer.)

OTAM (Osmanlı Tarih Araş. Mer.)

Yeni Türkiye Dergisi:

Türkiye Günlüğü:

Türk Dünyası Araş. Dergisi Turan Vakfı Yay.

Bilim Tarihi Dergisi

TTK. BELGELER DERGİSİ : 1964 yılında yılda iki sayı olarak çıkarılmaya başlanmış üç yılda 1 sayı çıkar hale gelmiştir. son sayı xiv. c. s 18, 1989-92 (500 sayfa) Şınası Altındağ, Ö.L Barkan , Adnan Erzi, Halil İncancık gibi sahalarında otorite kabul edilen bilim adamları yazı yazmaktadır.

TOPLUM VE BİLİM : 1977'den beri İst'da 3 ayda bir yayımlanan, ekonomi sosyoloji, tarih, felsefe dergisi. Kurum üyeler Sencer Divitcioğlu , Asaf Savaş Akat Yazı Kurulu:Murat Belge , Şerif Mardin, Zafer Toprak , Şevket Pamuk, İlhan Tekeli, Selim İlkin, Huricihan İnan

TARİH VE MEDENİYET DERGİSİ: 1994-99 yılları arasında ayda 1 defa olmak üzere yayınlanmıştır. Yazı kurulunda geniş bir akademik heyet yer almaktadır. Popüler tarza makaleler bulunmaktadır.

BİYOĞRAFİK ESERLER

Ünlü kişileri ve eserlerini konu alan yapıtlara biyografya (biyografik eser yahut tercüme-i hal) denir. İki türü vardır:

1. Tekil veya Özel Biyografya : Bu tür eserler yalnız bir kişiyi konu edindir. Ş.S Aydemir'in Tek adam ve İkinci adam adlı eserleri buna örnek teşkil eder. Oto Biyografi: Bu kişinin kendi hayatını ele aldığı kitaplardır. Ş.S Aydemir, Suyu Arayan Adam, Celal Bayar, Bende yazdım, Rıza Nur, Hayatım ve Hatıralarım; gibi
2. Genel biyografya; Birden Çok kişinin hayatı ve eserleri alfabetik bir düzenleme ile eserin konusunu oluşturuyorsa burada genel biyografyadan söz edilir.

Mehmet Süreyya; *Sicill-i Osmani* ,İst. 1308-1315 (1890-97) 4 cilt

Bursalı Mehmet Tahir ; *Osmanlı Müellifleri* , İst 1333-1342 (1917-26) 3 cilt

İNAL, İbnül Emin Mahmut Kemal ; *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar* , İst. 1940-53 4 cilt

PAKALIN, Mehmet Zeki; *Son Sadrazamlar ve Padişahlar* , İst. 1940-48 5 cilt

Ali Rıza -Mehmet Galip; *XIII. Asr-ı Hicride Osmanlı Ricali*

(Çetin Derin tarafından "Geçen Asırda Devlet Adamlarımız" adıyla , I-II , İst . 1977 yeniden basılmıştır.)

BABİNGER, Franz; *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (Çev. Çoşkun Üçok)KB yay. Ank .1981 (1927'de Almanca Baskısının çevirisi)

NEBİOĞLU, Osman; *Türkiye'de Kim Kimdir?* İst. 1961-62

ANTLAŞMALAR

SOSYAL, İsmail, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyası Antlaşmaları*, Ankara 1965

SOSYAL, İsmail, *Türk Antlaşmalar Rehberi*, Ankara 1978

KOCU,Reşat Ekrem, *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar (1300-1920)*

“ “ ,*Lozan Antlaşması (24 tenmmuz 1923)* , İst. 1934

Ahmet Salahattin, *Hukuk-i Umumiye Muahedat ve Mukavelat-ı Düveliyeye* ,İst. 1328

Mahmut Mesut Paşa: *Mecmua-i Muahedat* İst. 1294-98

İmtiyazat ve Mukavelat Mecmuası ist,1302

MERAY Seha;*Lozan Barış Görüşmeleri(Tutanaklar /Belgeler)*,Ank 1976(6cilt)

MERAY Seha;*Moutreux Boğazlar Sözleşmesi* ,Ank. 1977

ERİM Nihat ; *Devletler Arası Hukuk ve Siyası Tarih Metinleri*, Ank. 1953

VAKANÜVİS ESERLERİ

Tarihi hadislerin kayıt ve zaptına tayin olunan resmi devlet görevlilerine verilen unvandır. Divan-ı Hümayun dairesinde çalışan:

1)Mektupcu: Nezaret ve vilayetlerde yazı işlerini yürütür.

2)Beylikçi: Divan-ı Hümayun defterlerini tutan kişidir.(Ferman, berat ...vb.)

3)Amedi: Yeniçeri defterlerini tutan kişidir. (gelmek manasında)

Vakanüvis,mektupçu,beylikçi,amedî kalemleri tarafından verilen belge ve belgeler ile ilgili kendi gözlemlerini yazardı. 1591 'de kurulan Vakanüvislik Osm . İmp. sonuna kadar devam etmiştir. İlk Vakanüvis Halepli Mustafa Naima Efendi'dir.

Vakanüvislerin eserleri ve kaydettikleri tarihler :

1-Mustafa Naima 1591-1659 (H.1000)
TARİHVEMEDENİYET.ORG

2- Raşit 1660-1727

3- Suphi 1730-1743

4- İzzi 1744-1751

5-Vasıf 1752- 1773

6- Cevdet 1774-1811

7-Asım 1787-1807

8-Şanizade 1808-1817

9 Lütfi Efendi 1825-1876 8 cilt basıldı + 7 cilt

10 Abduhrahman Şeref sonuna kadar

Vakanüvis eserleri dışında Aşık Paşa Tarihi, Oruç Bey Tarihi,
Düsturname(Enveri), Şeyhname, Siyasetname türü serbest eserler yazılmıştır.

YAKINÇAĞ TARİHÇİLERİ

M. Nuri Paşa: Netayicü'l-Vukuat, Neşet Çağatay, Ank. 1980

Hayrullah Efendi ; Tarih-i Devlet-i Ali Osman (16 cild - başlangıçtan 1600'e kadar)

Tayyazade Ahmet Atâ : Tarihi Atâ

M. Celaleddin Paşa ; Mir'at- ı Hakikat

Ahmet Saip ; Vekayi-i Sultan Abdülaziz

“ “ ; Tarih-i Sultan Murat-ı Hamis

“ “ ; Abdülhamit-i Sani Evail-i Saltanatı

Sait ve Kamil Paşa Hatıraları

Hakkı Tarık Us ; Meclis-i Mebusan

İbnül Emin Mahmut Kemal İnal, Osmanlı Devletinde Son sadrazamlar

“ “ ,Osmanlı Müellifleri

Ali Fuat Türkgeldi ; Görüp işittiklerim

;Mesail-i Mühimme-i Siyasiye

Halil Mentеше'nin Anıları (2.meş.' te mebus)

Mizancı Murat; Tarihi Ebu'l Faruk, 6.c, Osmanlı tarihidir

“ “ Tarihi Umumi, 4.c genel dünya tarihi

Sait Halim Paşa, Buhranlarımız,

Namık kemal ; Osmanlı Tarihi

Sarı Mehmet Paşa, Nasihatü'l vüzera ve'l Ümera

Gelibolulu Âli, Kühü'l- ahbar 1591

Lütfü Paşa, Âsâfânme

Koçi Bey Risalesi (4. Murad'a sunulmuştur.)

SEFİRLER VE SEFARETNAMELER

UNAT, F, Reşit; Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri, Ank. 1968, 2. basım 1987

Ebubekir Ratıb Ef.1 (17 il) Avusturya

Ahmet Azmi Ef. (1793) Prusya

Rasih Paşa (1792) Rusya

Esseyit Ali Ef. (1795) Fra.

Halet Ef. (1802) Fr.

KURAN Ercüment; Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri (1793-1821) Ank. 1988

TAKVİMLER

Sümer ve Mısır'dan başlayarak günümüze kadar çeşitli takvimler kullanılmıştır. Bu takvimler güneş ve ay takvimleri olarak ikiye ayrılabilir. Türkler de İslamiyet'in kabulünden önce 12 Hayvanlı Türk Takvimi , İslamiyet'in kabulünden sonra Takvim-i Celali adlı takvimleri kullanmışlardır.

Batıda kullanılan Miladi takvimler Julian ve Gregoryan olmak üzere iki türdür. Julian Takvimi 1582'de Papa 13. Gregor tarafından düzenlenerek bugünkü halini almış ve 1 Ocak yılbaşı olarak kabul edilmiştir. İslam ülkelerinde ise hicreti başlangıç kabul eden ay esasına dayalı Hicri Takvim kullanılmıştır. Bu takvim güneş takvimine göre yılda 11 gün geri attığından miladi takvime göre 33 yılda bir yıllık fark oluşur.

Osmanlı devletinde 1677'den itibaren, 33 yılda bir yıl atlatılarak mali kayıtlar tutulurdu. 13 Mart 1840'tan itibaren maliye ve nüfus işlerinde hicretî başlangıç kabul eden fakat güneş takvimini esas alan Rumi Takvim kullanılmıştır. 1 Mart 1917'den itibaren Gregoryan esaslı Rumi Takvim kullanılmıştır. Böylece 13 günlük fark ortadan kalkmıştır. 1 Aralık 1925'te Miladi Takvime geçilmiştir. 10 Ocak 1945'te bazı ay adları Türkçeleştirilmiştir. (Teşrinievvel=ekim, Teşrinisani= kasım, Kanunuevvel= aralık, Kanunusani= ocak)

Hicri tarihi miladiye çevirmek için: Hicri tarih: 33= x Hicri tarih-x + 622

Rumi tarihi Miladiye çevirmek için: Rumi tarih+584 + 13 gün (1917'ye kadarki tarihler için)

“ “ “ : Rumi tarih+584(1917'den sonraki tarihler için)

Hicri Takvimde Aylar: Muharrem, Safer, Rebiyü'l-evvel, Rebiyü'l-ahir, Cemaziye'l-evvel, Cemaziye'l-ahir, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade, Zilhicce

KAYNAKÇA

TURAN, Osman, *On İki Hayvanlı Türk Takvimi*, Ankara 1941

UNAT, Faik Reşit, *Hicri Tarihleri Miladi Tarihlere Çevirme Kılavuzu*, Ankara 1984

Gazi Ahmet Muhtar Paşa, *Takvimü's-Sinin*, Ankara 1993